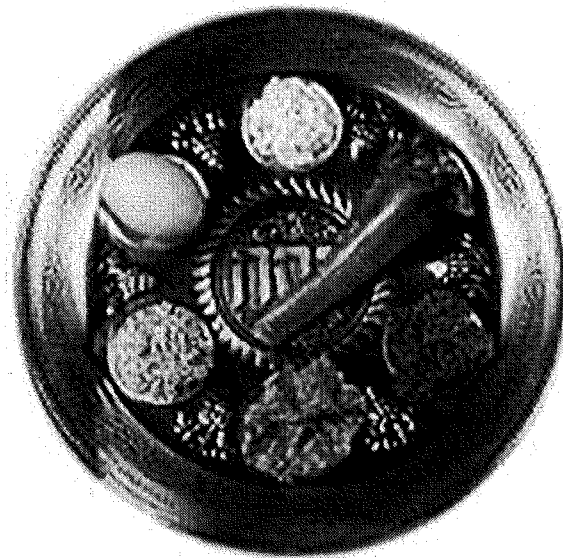

Hagaddah Insights for your Seder Table

Rabbi Efrem Goldberg

Pesach 2011/5771

מה נשתנה

ענינים רבים יש בליל הסדר שלא נכללו בארבעת השאלות, וא"כ צריך להבין מדוע שואלים רק על ארבעה ענינים אלה, ונראה דכל ארבעת השאלות שורש אחד להם, ובעצם שאלה אחת הן, והשאלה, מה אנו רוצים לזכור בלילה זה עבודות או חירות, שיעבור או גאולה, מחד, אוכלים מסובים כדרך מלכים ובני חורין ומאידך אוכלים מרווי זכר ל"וימררו את חייהם". המצה שאנו אוכלים מצד אחד זכר הוא לעבודות, לחם עוני הוא, הא לחמא עניא, ומאידך זכר הוא לגאולה שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה וגאלם", כך גם הטיבול בחרוסת, מחד נחלקו בחרוסת

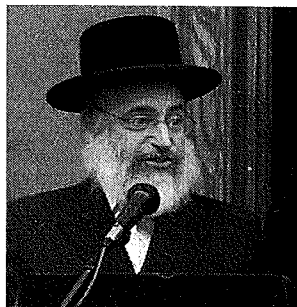
אם זכר הוא לרם או לטיט, זכר לעבודות, ומאידך הטיבול דרך מלכות וחירות הוא. ועל שאלה זו באה התשובה, מתחיל בגנות ומסיים בשבח, מצוין אנו להזכיר את העבודות כדי להודות ולהלל על החירות, "כי נפלתי קמתי, כי אשב בחשך ה' אור לי" (מיכה ו' ט').

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות בפירוש הגו"א כתב דלילה הוי לשון נקיבה ויום הוי לשון זכר ולכן אומרים ימים (י ס לשון זכר) ולילות (י ס לשון נקיבה), וטעם הדבר בפנימיות, דחוינן דאיש חייב במצוות יותר מאשה וכן יש מצוות שנוהגות ביום ואין נוהגות בלילה ואין מצוות שנוהגות רק בלילה, ומשו"כ יום הוי לשון זכר ולילה לשון נקיבה.

1. Minchas Asher Hagaddah

Rabbi Asher Weiss

Av Beis Din, Rosh Kollel, posek, in Yerushalayim today.

The sovereign of Egypt is never mentioned by name — neither in the Haggadah nor, indeed, in the entire Bible. It remained for Egyptologists to identify him — and they are not all of one mind about the name of this infamous tyrant, whether one or another of the Rameses or some other ancient despot. Considering his important role in the narrative, one wonders why his title is always used, but his name — never.

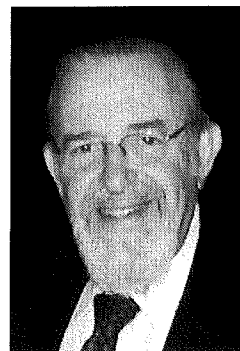
I heard an interesting answer: Had his name been provided by the Torah, historians and psychologists and novelists would have speculated about him, especially his childhood, suggesting probable reasons for his atrocious behavior. He was weaned too early — or too late; he had a harsh father and thus Oedipal feelings, or his mother was overprotective. Some of these speculations may be true, most probably not so. But for the Torah, that is irrelevant. The point of the Bible's (and the Haggadah's) silence about his background is surely to avoid his escaping responsibility for his behavior. No matter what his upbringing, we ought judge a person, especially a leader, by his or her actions, and insist upon accountability. By providing a name and thus an identity, we open the door to excuses and thence to the erosion of personal responsibility.

The explanations of the causes of a person's behavior may be of legitimate concern to a therapist treating a moral-political monster, but to the masses of his victims that is of no consequence whatsoever. The Pharaoh of the Book of Exodus was a genocide and no one should provide for him or for his historical genocidal descendants any hint of an excuse. Hence, "Pharaoh" — and no personal name, because, ultimately, that is irrelevant.

2. The Royal Table

Rabbi Dr. Norman Lamm

Chancellor of Yeshiva

We were slaves to Pharaoh in Egypt

The Mishnah states as a general rule that in telling the story of the exodus we must 'begin with the shame and end with the praise.' A Jewish story begins in sadness and ends in joy.

What, specifically, does this mean on Pesach? The Talmud records two views, those of Rav and Shmuel, two sages of the third century. According to Shmuel it means saying, 'We were slaves to Pharaoh in Egypt and the Lord our God brought us out.' According to Rav it means saying, 'Originally our ancestors worshipped idols, but God brought us close to Him.' Out of respect for these two views, we say them both, beginning with the answer according to Shmuel.

The two opinions reflect different approaches to the Exodus. According to Shmuel the central fact is physical redemption. Our ancestors were slaves who were liberated by God. According to Rav the essential theme is spiritual redemption. Our ancestors were idolaters who found, and were found by, God.

There is a difference, too, in their approach to history. Shmuel focuses on the immediate event of Egypt, slavery and redemption. Rav places the event in a wider context – the whole history of the Jewish people from Abraham to Joshua and the conquest of the land. For Rav, Pesach is part of a larger drama, from founding father to the birth of a nation in its own land.

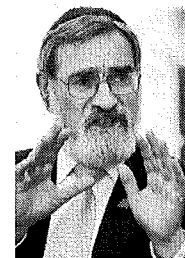
Maimonides draws a third distinction. There are two elements to the seder service; there is the story we tell our children, and the story we tell ourselves. Shmuel focuses on the story as told to a child, Rav speaks of the story as an adult reflection. Children can understand the drama of slavery and freedom together with the many miracles that were involved. It takes an adult to understand the journey from polytheism to monotheism, from myth to faith.

3. Sacks Haggadah

Rabbi Lord Jonathan

Sacks

Chief Rabbi of the UK

המקום

The name Makom referring to God is used frequently in the Haggadah.

"ברוך המקום, "ועבשו קרבנו המקום לעבודתו." "כמה מעלות טובות למקום עלינו"

Why is God identified as Makom and why is this name referred to so prominently in the Haggadah? The Gemara (Hagiga 13) says:

אמר רבא: כל מזה שראא יחוקאל ראה ישעיהו, למה הדבר דומה? יחוקאל דומה לבן כפר שראא המלך וישעיהו דומה לבן כרך.

Compare the initial revelations of Yechezkel and Yeshayahu. Yechezkel describes his initial vision throughout the first chapter. That which he experiences is identified as *מנעשה מרכבה*. He is compared to the villager who is privileged to see the King on one special occasion and consequently is effusive in describing this sole encounter. Yeshayahu describes his initial encounter with God in the sixth chapter, and it occupies barely three verses. He is compared to a city resident who sees the King on a daily basis.

Yeshayahu offers prophecy during the time of the first Temple, when everyone could experience divine revelation. Anyone who entered the Bet ha-Mikdash encountered the Shechinah. The Shechinah could be felt and seen everywhere. Therefore, when God appears to Yeshayahu, he does not elaborate and says:

קדושי, קדושי, קדושי: מלא כל הארץ כבודי.

Yeshayahu, who lived during a time when one could see the King's palace every day, as it were, is described as the city boy who has access to the King at all times. There was no reason for him to elaborate upon his feelings and experience of Divine revelation, since this was a common occurrence. On the other hand, Yechezkel offers prophecy at the time of the Temple's destruction, as the Jewish people are on the way to Bavel. When God appears to him it is a most unusual experience. Consequently, he describes that initial encounter in effusive detail. Yechezkel does not know whether he will have the privilege of a second encounter. As he feels the Shechinah leaving him he says,

ברוך כבוד ה' מגוקונו - מקומו הנסתר.

4. Va'Yaged Yosef

Rabbi JB Soloveitchik

By student R. Yosef
Adler

I am willing to acknowledge God even if I never have the privilege of seeing his Shechinah again. Makom, therefore, is the name selected for God to describe him in a state of hester panim (hiding). It is for this reason that on Monday and Thursday, after the Torah reading, we recite a moving prayer:

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה... המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה לרחוק.

The Rav noted that this also explains why upon leaving a house of mourning, we say to the mourner: *רחמנו יתום אהבם*. The mourner has experienced some degree of hester panim. Many laws concerning behavior in a house of mourning, such as not extending the greeting of "shalom aleichem" and the omission of birkat Kohanim from davening, confirm the state of hester panim that the mourners have experienced. Our Haggadah is designed primarily for the experience of exile. Rambam, at the conclusion of the Laws of Chametz and Matzah, chapter 88, provides a text of his Haggadah. His introductory remark is

נסתח התגרה שנתנו בה ישראל בזמן הגלות כך הוא.

There are many indications to support this idea. We are told:

דורש פרשת ארמי אבד אבי.

We are to read and interpret the parsha of Arami oved avi. We omit the recitation and accompanying midrashic comment of the last verse of this unit thanking God for having brought us into the land (see Devarim 26:5-9). Indeed, this verse was recited during Temple times, and during a period of destruction and exile it was omitted. Our Haggadah emphasizes that the obligation of *shippur yetziat Mitzrayim* applies equally to a generation living in Israel with an autonomous government and one during the Crusades, the pogroms, and in the midst of the Warsaw rebellion. In every generation, Jews must make the effort to recognize the miracles of yetziat Mitzrayim even if their own personal condition reflects hester panim. For this we say Baruch ha-Makom, with Makom the Divine Name associated with hester panim.

The fifth and final introductory paragraph, *יכול מראש חודש*, defines when this mitzvah is to be fulfilled. Not beginning with Rosh Chodesh Nissan but rather

ליל דמשח עשר when מצה ומרור מנודים לפניך.

את פתח לו The Haggadah teaches us the importance of a proper approach in our confrontation with the fourth son. *At petah lo*, you must begin the conversation, or, more literally: "You open up to him." We must initiate the dialogue with the fourth son, make him feel welcome, open up our hearts with warmth and love, never in anger or contempt.

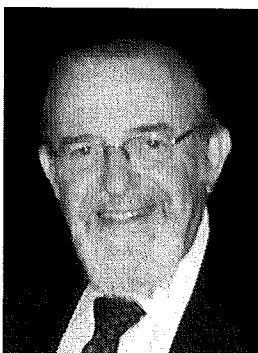
The next lesson we learn from the Haggadah in approaching the fourth son, is to go beyond history, beyond theology, and beyond philosophy, in explaining what Judaism really is. Every religion can boast beautiful concepts, stories, and ideals. If we are to be honest, and we must be, we must emphasize that which is unique to Judaism. And that is: the practical commandments as defined by the Halakha. Thus the author of the Haggadah instructs us to inform the fourth son about our exodus from Egypt, but that this teaching be accomplished "*be-sha'ah she-yesh matzah u-maror munahim le-fanekha*, while the *matzah* and *maror* lie before us!" We must stress the actual, practical *mitzvot*.

Finally, what troubles so many of these silent Jews who have lost the capacity to ask the great questions is: despair. They have discovered Judaism, but they think that it is too late and that they are inadequate to the task of reshaping their lives to the great and noble purposes of our faith. Our response must be to inform them that their predicament is no different from that of our people as a whole. "In the beginning," we read in the Haggadah, "our ancestors were idol worshippers" — just pagans, no different from the people amongst whom they lived. However, "now the Lord has brought us close to His service." We grew spiritually. The whole story of the Jewish people is one of rising from the very bottom, of emerging from the lowest depths. Any Jew who returns to Judaism today despite a complete lack of background, recapitulates Jewish history in his adventure and romance with Judaism.

5. The Royal Table

Rabbi Dr. Norman Lamm

Chancellor of Yeshiva University

It would have been enough

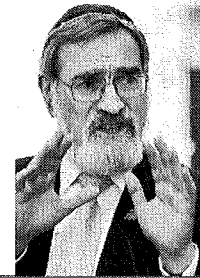
This series of praises, with the refrain *Dayenu*, enumerates the kindnesses of God to His people on the long journey from slavery to freedom. The number fifteen – the acts the poem enumerates – has a deep association with thanksgiving, reminding us of the fifteen Psalms which bear the title *Shir Hama'alot*, 'A Song of Degrees', and the fifteen steps in the Temple on which the Levites stood as they sang to God.

The word *day*, meaning 'enough', echoes the phrase from Malachi (3:10), recited as part of the haftarah for the Shabbat before Pesach, 'I will pour you out a blessing ad *hu day*' which the sages translated as 'until your lips are exhausted through saying, Enough.'

This song is a *ziklan*, a making-right, for the ingratitude of the Israelites in the wilderness. At almost every stage of the way they complained: about the water, the food, the difficulties of the journey, the challenge of conquering the land. It is as if the poet were saying: Where they complained, let us give thanks. Each stage was a miracle. Each would have been enough to convince us that there is a providence at work in our fate.

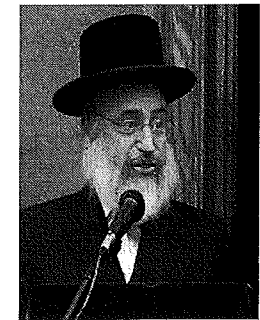
As Hegel points out, slavery gives rise to a culture of resentment, a generalised discontent; and the Israelites were newly released slaves. One of the signs of freedom is the capacity for gratitude. Only a free person can thank with a full heart.

6. Sacks Haggadah Rabbi Lord Jonathan Sacks Chief Rabbi of the UK

7. Minchas Asher Hagaddah

Rabbi Asher Weiss
Av Beis Din, Rosh
Kollel, posek, in
Yerushalayim today.

על שום שמררו המצרים את הוי
אבותינו כמצרים

והנה זה תימה רבזמן שנצטוונו
להראות הנהגות של חירות
וגאולה אנו מזכירין ומדגישין גם את
העבדות והשיעבוד, אלא טעמו של
דבר הוא כדי להשריש בלבנו דגם מה
שנראה כענינו כרע באמת יש בו טוב
וכל מדותיו יחיש רחמים וכל דעבידי
רחמנא לטב עבדי.

יאר נא מה שכח האבן עזרא עה"ס
(דנח"ס י"ד ל"ג) "בנים אחס לח'
אלקים לא תתגוררו ולא תשימו
קרחת בין עיניכם למת" "והוא אוחב
אחכם יותר מאב לבן, אל תתגוררו על
כל מה שיעשה כי כל אשר יעשה
לטוב הוא ואם לא חביבה כאשר לא
יכינו הבנים הקטנים מעשה אביהם רק
יסמכו עליו כן תעשו גם אחס."

וזה היה דרכו של רבי עקיבא שאמר
על כל צרה "כל דעביד רחמנא
לטב עבדי" (נלמט ס' ע"ג) וגם בשעה
שנתפס ר"ע על רכבי תורה והוציאוהו
ליהרג היה משחק (יחשלוני נגמט ס"ט
הלנה ס' וטוטס ס"ה הלנה ס') ולא רק
ביסורי עצמו ראה ר"ע טוב וחסד אלא
אף בחליו ויסוריו של רבו הגדול רבי
אליעזר בן הורקנוס (פמטולר נמטלוין
ק"א ע"א) וכן בגלות ישראל וחורבן
בית מקדשנו ראה ר"ע מידת החסד
(ממונא נמטס כ"ד ע"א) וראה במנחת
אשר עמ"ס פסחים כפתחה מאמר דרך
אמונה אות ד' שהארבנו כביאור הענין.

ושמעתי ממורי מרן אדמו"ר מצאנו
דצ"ל דמטעם זה יש לאדם
להעביר ידיו על עינו בשעה שמקבל
עול מלכות שמים (ממטולר נמטלוה י"ג
ע"א) דבקבלת עול מלכות שמים
בקריאת שמע אומרים "יהי אלקינו יה'
אחד" דהיינו שמדת הרחמים והדין
המרומים כידוע בשמות הוי' ואלקים
- אחד הם, וגם מרת הדין כלולה

דקריאת שמע" דפרשת יוסף ויירדנו
למצרים היא סודה של קריאת שמע,
ור"ק כי הרברים נפלאים.

וחביא שם מהחמס סופר לפרש את
הפסוק "וראית את אחורי ופני
לא יראו" (נמטס ל"ג, כ"ג), דאין בכוחנו
לראות את פנימות חסדי ה' המוסתרים
במדת הדין בדאיית פנים דהיינו לפני
המקרה, אבל "אחורי" כלומר לאתר
זמן מחבר לנו ולדורות הבאים את
מדה טובה, וזהו "וראית את אחורי".

והשתא דאתנא להכי תמועה ענינו
במה שכתב בשו"ת חתם
סופר או"ת ס' קל"ב להמליך על מינו
המורר השונים רכמו שיש רמז בחסה
"דחס רחמנא עלן", יש רמז אף
בתמכא הנמנה כמשנת (פמטס ל"ט
ע"א) דהוא ראשי תיבות "תמיד
מספרים כבוד א-ל" ועוד הוסף וכתב
שם ומורי רבי נתן אדלר טרח לרעה
איזהו ירק הנקרא כרפס ונפיק מפומא
דגבאר רבה המהרי"ל והוא ירק הנקרא
ברוב לשונות אפי"א, וסימן אפי"א
ראשי תיבות "א-ל-ל פועל ישועות

ברחמים ואף שלמראה עינינו נראה
דמידת הדין יש כאן, אנו מכסים את
עינינו ומכריזים ה' אלקינו ה' אחד,
דכל דעביד רחמנא לטב עבדי.

ובשו"ת קול אריה כפתחה כמאמר
פחת טוב אות ד' פירש
באופן נפלא מאי דכתוב "אל תירא
מדרה מצרימה ... ויוסף ישית ידו על
עיניו" (נמטס מ"ז ג' - ד') דחשש
יעקב אבינו מהיירדה למצרים ואמר לו
הקב"ה דאף אם נראה מתחילה
שהיירדה למצרים היא גזירה קשה,
לבסוף יתברר ויחגלה שהיה לטובה,
ובצין מעשה דמכירה יוסף ויהיה נראה
מתחילה שמידת הדין פגעה ביעקב
כשנזק בנו ומכר לישמעאלים,
אך הוברר לבסוף שלמחיה שלחו
אלוקים, וזה שאמר הכתוב "ויוסף
ישית ידו על עיניו" כהא דמעביר ידו
על עינו בקריאת שמע לדמו שאנו
בטוחים באמונתנו שבמידת הדין יש
רחמים גדולים אלא שאנו לא זכינו
עדיין לראות, וזה מה שאמר בזוהר
הקדוש על האי פסוקא "דא היא רוא

שיקה חקשה We breathlessly wait for the new song we have just said we will sing. A new melody from Israel? New lyrics by a great Hebrew poet? Brand new verses created for today by some latter-day Judah Halevi? No, not at all. Instead: the old, tried, worn Hallel. The same Hallel we have been reciting for decades, the same Hallel our fathers and grandfathers, and their fathers and grandfathers before them, back to the days of King David, have been reciting every single year at the Seder table as well as on festivals and Rosh Hodesh! And yet we introduce Hallel with a flourish: a new song! So puzzled were some commentators on the Haggadah by this apparent anomaly of announcing a new song and singing an old one, that they suggested that the words *shirah hadashah* were a mistake, perhaps put in by an over-exuberant copyist, and ought to be omitted in a correct reading of the text!

And yet the Jewish tradition as such has not accepted these suggestions. It has experienced no perplexity and has refused to be puzzled and confounded by the presentation of the old Hallel as a *shirah hadashah*. For our people throughout the ages have instinctively understood that the rhythm of Torah combines the old and the new; that it allows us to recognize the familiar in

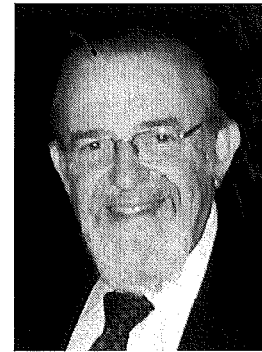
the new, and the new in the familiar; that in the old words of the Hallel and the familiar melody in which we chant them, we can indeed find elements which are tantalizingly new: not only the newness of rhythm, the fact that for a year now these words were not recited in this mood, at this table, and in this manner. But new insights are possible, insights that come with age and wisdom and experience.

The old and the new are combined in the rhythm of Judaism. Both instincts are satisfied. The ancient Hallel is indeed also a *shirah hadashah*. All of life testifies to this meeting of old and new in rhythm. Nature is the same every year: "there is nothing new under the sun" (Ecclesiastes 1:9). Springtime is as old as the earth itself. We go through it every year. We know just of what it consists. Yet is anyone ever tired of the first breath of spring? Are we bored by the first explosion of delicate colors? Do we recoil from it, sneering, "Oh, that same old thing again"? Indeed not! The old season is always new! Every day God renews the old work of creation. Old and new are combined. And does not art follow nature? Who but a philistine, a totally unaesthetic and insensitive person, would turn aside from an Old Master's painting, or an old and beautiful symphony, with the words, "Oh, I saw that — or heard that — once before. It's the Same Old Thing!"

8. The Royal Table

Rabbi Dr. Norman Lamm

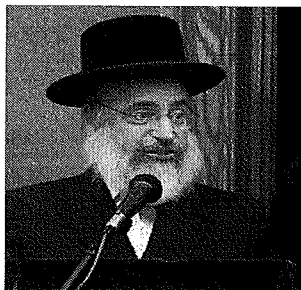
Chancellor of Yeshiva University

9. Minchas Asher Hagaddah

Rabbi Asher Weiss

Av Beis Din, Rosh Kollel, posek, in Yerushalayim today.

אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים... כצאת ישראל ממצרים... ולכן מישהו שייכני שני פרקים אלה לסיפור יציאת מצרים שלפני מוציא מצה.

אבל לאחר הסעודה כל החפילות הבקשות והפיוטים הם כציפיה ובערגה לגאולה העתידה פותחים "בשמוך תמתך על הגויים"... וממשיכים בפרקי ההלל שכולם בקשה לעתיד... לא לנו... כי לשמך תן כבוד... ה' זכרנו יכרך, יברך את בית ישראל... אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני, וכו'.

ומקור לדברינו בירושלמי (מגילה י"ח ע"ג) "כצאת ישראל ממצרים - לשעבר, לא לנו לדורות, הללו, אהבתי, כי ישמע, לימנה חמשיה, אסור תג בעבותים - לימות גוג ומגוג, א-לי אתה ואורך - לעתיד לבא". עיי"ש, והדברים כמין חומר.

מתחת סבלות מצרים, והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לחת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה". אם תלילה לא נתקיים התנאי - וירעתם - אין גאולה זו מובטחת, כוס זו תלויה על בלימה, היא נמזגת אך אין שוחים אותה.

הלל

תנת בליל הסדר מחלקים את ההלל ואומרים את מחציתו לפני מוציא מצה ואת מחציתו לאחר שלחן עורך.

ונראה דעד מוציא מצה הכל שייך ליציאת מצרים וזכרה ומתוך סיפור יציאת מצרים אנו מקיימים את מצוות היום, מצה וזרור וכורך ואח"כ אוכלים את סעודה החג לשמחת היום, וכך גם שהי הפרקים הראשונים בהלל עוסקים ביציאת מצרים, הללו עבדי ה' - כי לי בני ישראל עבדים הם